

FÖRENINGEN RYAFÅRET

Avelsprogram 2021 för ryafår i Sverige,

förtydligt i enlighet med

Zooteknikförordningen 2023

Ryafåret

Ryafåret är en svensk lantras som historiskt avlades fram utifrån det praktiska behovet av lång, stark ull med hög glans. Andra rastypiska och genetiskt viktiga produktionsegenskaper är lätta lamningar, goda modersegenskaper, hög fruktsamhet, och förmågan att söka föda i mager och oländig terräng.

Ursprungligen härstammar ryafåret från svenska, norska och ryska lantrasfår.

Ryafåret "återupptäcktes" år 1915 efter att hemslöjdsrörelsen i decennier letat efter får med sådan stark och glansig ull som hittats i äldre textilier, bl.a. ryor. Den kvaliteten saknades hos får som allmänt hölls för att ge ull till industriell produktion av ullgarn och textil. Det visade sig att det bara fanns ett fåtal ryabesättningar kvar, huvudsakligen i Dalarna. Ett antal djur samlades ihop, och det är från dessa djur dagens ryafår växt fram. År 1917 inleddes en ordnad avel, med djuren införda i en riksstambok.

År 1978 bildades en rasförening (Ryaklubben, numera Föreningen Ryafåret) som sedan dess bland annat har arbetat systematiskt med aveln. Föreningens främsta syfte är att bevara ryafåret som en ren ras. Föreningen har en styrelse med 5 st styrelsemedlemmar. Avelsprogrammet omfattar ryafår i hela Sverige. För att hålla lokal kontakt finns också 6 regionombud fördelade över landet.

Den koniska ryauilstapeln består av långa, raka täckhår och finfibrig, krusig bottenull

1. Identitetsmärkning

Identitetsmärkning och registrering av djur sker enligt Zooteknikförordningens regler samt enligt Statens Jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVSF 2021:13) om registrering, godkännande, spårbarhet, förflyttning, införsel samt export med avseende på djurhälsa samt om bestämmelser som finns för härstamningsregistrering i Elitlamm Avel.

2. Djurmaterial

Rasbeskrivning

Ryafåret är en lantras som räknas till de nordeuropeiska kortsvansfåren. Ryafåret kännetecknas främst av den speciella ullen som är lång och stark men ändå mjuk. Det är ett medelstort får med relativt korta ben och rikligt med ull. Den långa ullen bildar knäbyxor kring de ullfria benen. Svansen är kort, c:a 15 cm och ullfri och även ansikte, panna, hjässa och kinder ska vara ullfria. Öronen är relativt små. Möjlighet finns att registrera defekter/missbildningar i Elitlamms Avelsprogram på individnivå efter mönstring. Det är av största vikt som bevakning för eventuella kommande problem.

Ryafåret finns i flera färger. Förutom vita finns svarta, bruna och grå. Ryaulen ska ej ha mer än 2 vågor/5 cm. Vid 120 dagars ålder ska ullen vara minst 15 cm lång. Ej rastypiska egenskaper ska avlas bort. Vuxenvikt för tackor är 60 – 80 kg och för baggar 70 – 100 kg.

Populationen

Enligt Elitlamms årsstatistik för 2020 fanns det 517 tackor i avel och 75 baggar. Ytterligare 34 tackor och 16 baggar har använts i korsningsavel. Det visar att trenden är nedåtgående. Det finns ingen begränsning i antalet avkommor per bagge. "Överanvändning" av baggar förekommer inte, snarare slaktas baggar vid för unga år.

Sperma efter 6 baggar har samlats på Alebäcks stuteri för säkerhet inför framtiden. I övrigt sker bevarandet i fårens naturliga miljö, in situ.

Gentester har ej förekommit för kontroll av genetiska defekter.

3. Avelsmål

I avelsarbetet med att bevara och utveckla ryafåret, ska samtliga färgers långsiktiga fortbestånd säkras genom att öka populationen av renrasiga djur som klarar rasbeskrivningen. Färgerna bör i möjligaste mån ej blandas. Huvudregeln är att de vita djuren inte ska blandas med pigmenterade. Ur ullsynpunkt är det viktigt att hålla de vita djuren fria från färgade fibrer, vilket oftast blir resultatet vid inblandning av pigmenterade djur. En inblandning av vita djur till de pigmenterade får sparsamt förekomma för att hålla den pigmenterade populationens genetiska bredd. Yttersta uppmärksamhet måste iakttagas för att hålla de bruna och svarta fåren enfärgade och undvika vita fibrer i den pigmenterade ullen.

Största möjliga genetiska variation måste alltså eftersträvas utan att ge avkall på att bevara rent vita djur.

Ryaulen kännetecknas av hög ullkvalitet, en relativt rak stark ull med en ullängd på minst 15 cm vid 120 dagar, hög glans, god stapelbildning och likartad ull utefter rygg, bog och sida. Ullstapelns vågighet ska ligga mellan 0 – 2 vågor/5cm.

I avelsmålet ingår även att bibehålla och förbättra tillväxthastigheten samt kropp och köttansättning utan att ge avkall på ryafårets övriga specifika egenskaper.

Antalet individer i kontrollerad avel måste ökas för att säkra det genetiska arvet och den genetiska bredden. Elitlamms statistik visar att antalet besättningar och antalet tackor från 2015 till 2020 har minskat från 67 besättningar och 697 tackor, till 56 besättningar och 517 tackor. Föreningens första mål är att öka antalet tackor till 2015 års nivå.

Då vi anser att ryafåret hamnat mellan produktions- och genbanksdjuren, är ett mål även att ryafåret uppnår produktionsstatus. För att inte förlora ryafårets unika ullegenskaper arbetar föreningen mycket med information och utbildning kring ullmönstring och urval av livdjur, som skall vara en kombination av bevarandemål och produktionsmål.

Medlemmars kunskap om och genomförande av mönstring ska ökas genom mönstringskurser och sammönstringar över hela landet. En omfattande mönstring samt datarapportering till Elitlamm eftersträvas.

4. Avelsdjur

Val av avelsdjur sker i den enskilda besättningen med utgångspunkt från mönstringsresultat, härstamningsbevis samt inavelsanalys. Allt med hjälp av Elitlamm Avel.

Föreningen har inget avelsråd.

5. Inavel

Genom att kontrollera valet av bagge med hjälp av Inavelsanalysen inom Elitlamm Avel och/eller genom att inte använda en bagge i avel vars far, morfar och farfar finns i många av de egna fårens härstamningsbevis.

6. Härstamning

Härstamningsregistrering sker i Elitlamm Avel, detaljerad beskrivning av hur korrekt härstamning säkras, framgår av Svenska Fåravelsförbundets Plan och riktlinjer, avsnittet "Registrering i Elitlamm". Föreningen Ryafåret arbetar för högre anslutning till stamboken genom Elitlamm Avel. Endast djur registrerade i Elitlamm Avels program ingår i stamboken.

Svenska Fåravelsförbundet är erkänd avelsorganisation och har delegerat förvaltning av Ryafårets avelsprogram till Föreningen Ryafåret.

7. Rasrenhet

Djur som har minst en förälder införd som renrasigt djur i stamboken, kan föras in i bilagan om det inte uppfyller kraven att föras in som renrasigt i stamboken. Kriterier för att föra in ett djur som renrasigt i stamboken, se nedan.

Ett djur vars mor, mormor och mormors mor är införd i bilagan kan föras in som rasrent i stamboken förutsatt att djurets far, morfar och mormors far är renrasiga djur införda i rasens stambok.

Djur som förs in i stamboken måste ha två rasrena föräldrar i stamboken, det går inte längre att komma runt detta via dispens.

8. Stambok

Stambok förs genom registrering i Elitlamm Avel. Det finns ingen klassindelning. Stamboken är öppen, bl.a. på grund av att populationen är liten och genetisk utarmning måste undvikas. I samband med betäckning registreras vilka baggar som går med vilka tackor i betäckningsgruppen/grupperna.

Vid lamning identifieras och märks lammen som tackans avkomma innan tacka och lamm lämnar lamningsboxen. Även vid korsning med annan ras registreras avkomman i Elitlamm Avel, men räknas bara som renrasig om kriterierna i punkt 7 är uppfyllda.

Lamm födda inom avelsregistret Elitlamm Avel registreras inom 3 månader efter tackans lamning. Identifiering av djuret sker innan djuret förs in i stamboken.

9.Hållbart utnyttjande

Föreningen Ryafåret verkar för

- hög anslutning till stamboken genom Elitlamm Avel
- att använda stamboksförda djur i aveln
- att öka antalet besättningar samt antalet ryafår
- att ej avla på djur med kända defekter
- att djurägare är uppmärksamma på smittsamma sjukdomar och ansluter djuren till de bekämpningsprogram som erbjuds och rekommenderas
- att erbjuda och motivera fårägare att ta ullprover på samtliga livdjur enligt Föreningen Ryafårets anvisningar och att dessa prov mikroskopgranskas av föreningens utsedda ullbedömare
- att nära inavel ska undvikas
- att rekrytering av livdjur inom besättningar bör ske med 20 - 25 % av lammen
- att generationsintervallen bör vara så långa som möjligt, då goda egenskaper hos avelsdjur ska spridas i populationen, som dessutom måste ökas

10.Uppföljning

Föreningen Ryafåret har för avsikt att följa Jordbruksverkets regler för revidering av avelsprogrammet.

Detta är en revidering av avelsprogram antaget 2021-05-26, utifrån nya riktlinjer som följer EUs Zooteknikförordning.

Föreningen Ryafåret 2023-03-23

.....
Annika Axelson Wahréus

Ordförande